

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Спіріна Олега Михайловича
на дисертацію **Марченкова Сергія Миколайовича**
**«Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх
офіцерів у процесі фахової підготовки»**,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Актуальність проблеми. Сучасне освітнє середовище, його інтеграція в Європейський освітній простір ставить принципово нові вимоги до теорії та практики військової освіти в умовах модернізації інформаційно освітнього простору. Поряд із цим перехід Збройних Сил України до системного реформування, упровадження стандартів НАТО детермінує зміну пріоритетів у системі військової вищої освіти. Значна увага приділяється модернізації змісту та забезпеченню якості підготовки майбутніх офіцерів на рівні міжнародних вимог до військових фахівців. Саме тому важливим для професійної педагогіки є з'ясування основ нової якісної фахової підготовки майбутніх офіцерів, спрямованої на формування інформаційно-аналітичної компетентності як інтегральної складової професійної компетентності майбутніх офіцерів. Тому дисертаційна робота С. М. Марченкова, у якій висвітлено не лише науково-теоретичні пошуки, а й організаційно-педагогічні засади формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки, є актуальною.

Зазначимо, що дослідження проведене відповідно до НДР «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти», що виконується на кафедрі педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Найбільш істотні наукові результати роботи. Дисертантом системно проаналізовано формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки як наукову проблему; здійснено аналіз базових понять дослідження; охарактеризовано особливості формування досліджуваної компетентності.

У результаті теоретичного аналізу проблеми схарактеризовано інформаційно-аналітичну діяльність, окреслено систему її організації, визначено взаємозв'язок та взаємозалежність між основними компонентами досліджуваної компетентності (когнітивним, аналітичним, рефлексивним).

Науковий апарат дослідження відповідає вимогам, що пред'являються до кандидатських дисертацій. Автор чітко визначив методологію дослідження, що позитивно позначилося на здійсненні наукового пошуку, обґрунтуванні основних положень дисертаційної праці в цілому.

Застосування конструктивно-генетичного методу, методу порівняльного аналізу, методу систематизації робіт, узагальнення та зіставлення дало змогу дисертанту для вивчення стану теоретичної розробки проблеми; використання порівняльного аналізу форм і методів роботи, узагальнення військово-педагогічного досвіду допомогло обґрунтувати теоретико-методологічні засади дослідження; методи індукції, дедукції, порівняння, аналогії, зіставлення послужило для всебічного аналізу ключових понять дисертаційної роботи; застосування діагностичних методів (анкетування, тестування, бесіди з курсантами та викладачами) було використано для діагностики рівнів сформованості досліджуваної компетентності, а обсерваційні методи (педагогічне спостереження, самоспостереження), педагогічний (констатувальний і формувальний етапи) експеримент послужили для з'ясування ефективності розробленої авторської моделі та шляхів її практичного впровадження.

Новизна, одержана здобувачем. Завдяки здійсненому цілісному науковому аналізу теорії та практики військової освіти, обґрунтовано авторську модель та визначено зміст, структурні та функціональні компоненти процесу формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів; визначено відповідні педагогічні умови, виокремлено критерії, визначено показники та охарактеризовано рівні сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки;

окреслено шляхи впровадження авторської структурно-функціональної моделі в цілісний процес фахової підготовки майбутніх офіцерів;

Здобувачем здійснено змістовне наповнення та методичний супровід процесу формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій.

Вивчення рукопису дисертації, автореферату, опублікованих статей і, тез доповідей, методичних рекомендацій Марченкова С. М. переконливо засвідчує, що авторський підхід до розкриття вибраної теми можна характеризувати як фундаментальний і багатоаспектний. Аргументованими є методологічний апарат й теоретичні засади дослідження, описані у вступі. Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу загально-наукових, конкретно-наукових та емпіричних методів.

Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів в межах дослідження розглядається як складний інтегрований процес оволодіння у процесі фахової підготовки сукупністю інформаційно-аналітичних знань, умінь, навичок та професійно-діяльнісних характеристик, що забезпечують здатність майбутніх військових фахівців до інформаційно-аналітичної діяльності та професійної самопрезентації.

Модель формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки представлено як єдність усіх її компонентів. Системоутворювальним фактором фахової підготовки в окресленому напрямі визначено інформаційно-аналітичну компетентність, що забезпечує високий рівень виконання функціональних обов'язків майбутніх офіцерів у складних умовах ведення гібридної війни.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Здобувачем розроблено та поетапно впроваджено науково-методичні рекомендації, спрямовані на формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки, застосовано авторську методику організації інформаційно-аналітичної діяльності

майбутніх офіцерів, що включає спецкурс «Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки».

Результати можуть бути використані викладачами військових закладів вищої освіти в процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Проведене дослідження є практично значущим, оскільки сформульовані в дослідженні положення та висновки відображають об'єктивну інтерпретацію формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки і можуть слугувати фундаментом для збагачення освітніх курсів в військових ЗВО.

Зазначимо, що основні результати дослідження впроваджено в освітній процес п'яти вищих військових закладів освіти.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура дисертаційної роботи науково-виважена й логічно обґрунтована. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, списку використаних джерел, додатків.

У першому розділі «Теоретичні аспекти формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів» розглянуто формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки як наукову проблему; здійснено аналіз базових понять дослідження; охарактеризовано особливості формування досліджуваної компетентності.

Використання методу термінологічного аналізу дозволило автору обґрунтовано встановити дефініції базових понять дослідження.

У другому розділі «Організаційно-педагогічні основи формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки» визначено педагогічні умови формування досліджуваної компетентності; представлено авторську модель та запропоновано основні шляхи її впровадження.

За результатами наукового пошуку та на основі експериментальної перевірки виокремлено педагогічні умови формування досліджуваної компетентності, а саме: належне мотиваційне забезпечення фахової підготовки; упровадження інтегрованого та особистісно орієнтованого підходів у процесі вивчення фахових дисциплін; залучення курсантів до спеціально організованої, розвивальної діяльності, спрямованої на формування інформаційно-аналітичної компетентності; забезпечення інтегрованого характеру фахової підготовки щодо формування визначеної компетентності майбутніх офіцерів; реалізація творчого підходу до організації досліджуваного процесу.

Теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель, результатом якої визначено сформованість інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки.

На основі реалізації принципів послідовності та наступності визначено основні етапи формування досліджуваної компетентності, а саме: підготовчий, базовий, інтегративний.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка результативності впровадження моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки» представлено результати діагностики стану сформованості досліджуваної компетентності; запропоновано методику поетапного впровадження моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у визначеному напрямі; проаналізовано та узагальнено основні результати експериментальної роботи.

Визначено критерії та показники сформованості визначеної компетентності: мотиваційно-смысловий, знаннявий. діяльнісно-поведінковий, рефлексивно-оцінювальний. Схарактеризовано рівні сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки: репродуктивний, конструктивний, творчий.

З'ясовано, що після завершення формувального етапу експерименту, який передбачав упровадження авторської моделі, у курсантів експериментальної групи спостерігається позитивна динаміка сформованості інформаційно-аналітичної компетентності. У контрольній групі зберігалися незначні показники розподілу курсантів за рівнем сформованості, що наближені до виявлених на констатувальному етапі експерименту.

Виходячи із зазначеного, дисертантом доведено ефективність впровадження розробленої авторської моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки.

Дисертаційна робота за своїм змістом і формою є системним і завершеним дослідженням.

Автореферат дисертації повною мірою відображає її зміст.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Оцінюючи зміст і структуру дисертації у цілому позитивно, звернемо увагу на окремі недоліки і відмітимо деякі зауваження та побажання:

1. Робота значно виграла б, якби у ній було подано аналітико-порівняльну таблицю розвитку інформаційно-аналітичної діяльності в Україні та в інших зарубіжних країнах.

2. У дисертаційному дослідженні доцільно було б значно ширше описати використання хмарних технологій і відкритих освітньо-наукових систем в фаховій підготовці курсантів (п. 2.3 дисертації), зокрема систем управління навчанням, сервісів електронних науково-освітніх бібліотек, а також інформаційно-аналітичних та наукометричних сервісів Google.

3. Варто більш детально і розгорнуто подати аналіз програм з фахових дисциплін курсантів військових ЗВО. Це дозволило б більш переконливо довести ефективність формування інформаційно-аналітичної компетентності курсантів за розробленою моделлю.

4. Запропонована авторська методика формування інформаційно-аналітичної компетентності (п. 3.2 дисертації) ґрунтується на структурних і функціональних компонентах. Вважаємо, що варто було б ці компоненти

подати в більш розгорнутому вигляді з обґрунтуванням параметрів їх виокремлення.

5. Варто було б більше приділити уваги використанню методу експертного оцінювання, залучивши науково-педагогічних працівників та військових фахівців до зовнішнього оцінювання запропонованих удосконалень освітнього процесу за відповідними критеріями, що визначаються, наприклад, якістю педагогічної діяльності (проектувальний, конструктивний критерії тощо). Це дозволило б більш переконливо довести ефективність та практичну значущість результатів дослідження.

Висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер і не знижують загальної високої оцінки роботи.

Повнота викладених результатів дисертації в опублікованих працях.

Достатня кількість публікацій у наукових виданнях (26 публікацій, з них 1 методичні рекомендації, 6 статей у наукових фахових виданнях України та в зарубіжних виданнях, 17 праць апробаційного характеру) і достатня апробація результатів дослідження (основні положення та результати дослідження доповідалися й обговорювалися на науково-практичних конференціях, методологічних семінарах різного рівня) свідчать про належний особистий внесок автора у розвиток теорії і методики професійної освіти.

Загальний висновок. Дисертація С. М. Марченкова «Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки» виконана вперше і є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій представлені нові науково-обґрунтовані та практично цінні результати, що полягають у вирішенні проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів. За актуальністю обраної теми, ступенем обґрунтованості наукових і концептуальних положень, висновків і рекомендацій, новизною наукових результатів, ступенем впровадження в практику ця робота повністю відповідає вимогам пп. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р.

№ 567 (зі змінами, внесеними згідно постанов Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), що дає підстави для присудження Марченкову Сергію Миколайовичу наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
проректор з наукової роботи та цифровізації
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

О.М. Спірін

20 квітня 2021 р.

